

Uudenmaan tilanne- ja kehityskuva 2024–2025

1. Väestökehitys

Nostot:

- *Väestönkasvu jatkuu ennätyksellisen nopeana*
- *Maahanmuuton yhä voimistuva merkitys väestödynamikassa*
- *Väestönkasvun epätasainen jakautuminen maakunnan ei alueiden välillä*

Kuluvan vuoden lokakuussa Uudellamaalla asui 1 780 317 henkilöä. Maakunnan väestönkasvu on ollut jo pitkään nopeampaa kuin muualla maassa ja kasvun ennustetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Tällä hetkellä maakunnassa asuu 32 prosenttia Suomen väestöstä.

Viime vuonna Uudenmaan väestönkasvu oli kaikkien aikojen nopeinta väestön kasvaessa 26 504 henkilöllä. Edellinen vuoden 2019 kasvuennätys ylittyi 7 803 henkilöllä. Väestönkasvusta 5 prosenttia muodostui luonnollisesta väestönkasvusta, 13 prosenttia nettomaassamuutosta ja 82 prosenttia nettomaahanmuutosta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana maakunnan keskimääräinen väestönkasvu on ollut 17 400 asukasta vuosittain. Nopea väestönkasvu on jatkunut myös vuoden 2024 puolelle. Lokakuuhun mennessä maakunnan väestö on kasvanut jo 20 780 henkilöllä.

Uudellamaalla luonnollinen väestönlisäys on kääntynyt selvään laskuun viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2023 väestö kasvoi luonnollisen väestönlisäyksen myötä 1 328 henkilöllä. Vielä 2010-luvun alussa syntyneiden enemmisyys oli Uudellamaalla yli 7 000 henkilöä. Kuluvan vuoden lokakuuhun mennessä maakunnan väestö on kasvanut luonnollisen väestönlisäyksen myötä 2 208 henkilöllä.

Koronavuosina 2020–2022 maan sisäinen muuttoliike Uudellemaalle vähentyi selvästi verrattuna aikaisempiin vuosiin ja oli jopa negatiivista vuonna 2021. Vuosien 2023 ja 2024 tilastojen perusteella maan sisäisen muuttoliikkeen trendi on kuitenkin palautunut 2010-luvun keskimääräiselle kasvu-uralle. Kuluvana vuonna kuntien välinen nettomuutto Uudellemaalle on ollut 4 111 henkilöä.

Viime vuosina maahanmuuton merkitys on kasvanut Uudenmaan väestödynamikassa. Vuonna 2023 väestö kasvoi nettomaahanmuuton myötä 21 751 henkilöllä, mikä oli enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Koko Suomen nettomaahanmuutosta Uudenmaan osuus oli 38 prosenttia. Kuluvan vuoden lokakuuhun mennessä Uusimaa on saanut nettomaahanmuuttoa 13 799 asukkaan verran.

Vuodesta 2023 nettomaahanmuuttoa on kiihdyttänyt Ukrainan pakolaisten oikeus hakea kotikuntaa vuoden maassaoloehdon täytyttyä. Uudellamaalla ukrainalaisten osuus nettomaahanmuutosta oli viime vuonna 22 prosenttia.

Uudellamaalla etenkin pääkaupunkiseutu on jo pitkään houkutelut muuttajia ulkomailta. Myös yhä useampi muualle Suomeen saapuva maahanmuuttaja päätyy myöhemmin asumaan pääkaupunkiseudulle. Uusimaa onkin Suomen ainoa maakunta, joka saa merkittävää maan sisäistä muuttovoittoa ulkomaalaistaustaisista henkilöistä.

Vuonna 2023 vieraskielisiä asui Uudellamaalla 316 000, mikä oli 57 prosenttia kaikista suomen vieraskielisistä. Vieraskielisten osuus Uudenmaan väestöstä oli 18 prosenttia.

Uudenmaan väestöstä vieraskielisten osuus on korkein Vantaalla (27 prosenttia), Espoossa (24 prosenttia) ja Helsingissä (20 prosenttia) Matalimmat osuudet löytyvät puolestaan Pukkilasta (3 prosenttia), Askolasta (4 prosenttia), Myrskylästä (4 prosenttia) ja Pornaisista (4 prosenttia).

Tulevina vuosina maahanmuuton merkityksen ennustetaan kasvavan entisestään Uudenmaan väestödynamikassa. Helsingin kaupunginkanslian ennusteen mukaan Uudenmaalla vieraskielisen väestön määrä kaksinkertaistuu yli 560 000 henkilöön vuoteen 2040 mennessä. Samalla vieraskielisten väestöosuus kasvaa lähes 30 prosenttiin.

Uudellamaalla vieraskielinen väestö keskittyy jatkossakin voimakkaasti pääkaupunkiseudun kaupunkeihin. Vuoteen 2040 mennessä vieraskielisen väestö kasvaa Helsingissä 74 000 henkilöllä (+56 prosenttia), Espoossa 65 000 henkilöllä (+88 prosenttia), ja Vantaalla 69 000 henkilöllä (+103 prosenttia).

Helsingin seudun kehyskunnissa eli KUUMA-seudulla vieraskielisen väestön ennustetaan kaksinkertaistuvan 61 000 henkilöön vuoteen 2040 mennessä. Helsingin seudun ulkopuolisen Uudenmaan alueella vieraskielisten määrä kohoaa 18 000 henkilöön (+50 prosenttia).

Tilastokeskuksen syksyn 2024 väestöennusteen mukaan Uudenmaan väkiluku kohoaa seuraavan 20 vuoden aikana lähes 2,2 miljoonaa asukkaaseen. Myös aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI ennustaa Uudenmaan väkiluvun ylittävän selvästi 2 miljoonan asukkaan rajan jopa selvästi maltillisemmilla nettomaahanmuuton olettamilla.

Uudellamaalla väestönkasvu on keskittynyt voimakkaasti pääkaupunkiseudulle ja osaan sen kehysalueen kuntia. Tällä hetkellä Helsingin-seudulla asuu 90 prosenttia koko maakunnan väestöstä. Itä-Uudellamaalla väestönkasvu on ollut jo pitkään maltillista ja Länsi-Uudellamaalla kääntynyt selvään laskuun. Myös tulevaisuudessa väestön ennustetaan jatkavan keskittymistään Helsingin seudun kuntiin.

Vuonna 2023 väestön suhteellinen kasvu oli nopeinta Espoossa, Tuusulassa ja Vantaalla. Espoon kasvu oli suhteellisesti koko Manner-Suomen nopeinta ja määrällisesti toiseksi nopeinta heti Helsingin jälkeen. Kaikkiaan väkiluku kasvoi 13 Uudenmaan kunnassa.

Väestömäärän supistuminen oli Uudellamaalla nopeinta Lapinjärvellä, Myrskylässä ja Hangossa. Itä- ja Länsi-Uudenmaan kunnista Porvoo oli ainoa, josta väestö kasvoi edellisestä vuodesta.

Viime vuosina Uudenmaan väestön ikärakenne on vanhentunut, vaikkakin selvästi muuta maata hitaammin. Tällä hetkellä maakunnan väestöllinen huoltosuhde eli alle 15-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden suhde työikäiseen väestöön on 52 prosenttia ja joka viides uusmaalainen on yli 65-vuotias.

Vaikka Uudenmaan huoltosuhde on koko maahan nähden suotuisa, on ikärakenteessa suuria eroja maakunnan eri alueiden välillä. Erityisen huolestuttava tilanne on Länsi- ja Itä-Uudellamaalla, joissa huoltosuhde on kohonnut selvästi koko maan keskiarvon yläpuolella. Selvästi paras tilanne on pääkaupunkiseudulla, jossa etenkin nuoriin aikuisiin painottuva muuttovoitto on hillinnyt huoltosuhteen nousua.

Myös tulevana vuosikymmeninä maakunnan väestö jatkaa vanhenemistaan. Erittäin haasteelliset näkymät ovat Länsi-Uudellamaalla, jossa väestörakenne vanhenee ja huoltosuhde heikkenee selvästi muuta maakuntaa nopeammin. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan huoltosuhde kohoaa seuraavan 20 vuoden aikana Länsi-Uudellamaalla 80 prosenttiin, Itä-Uudellamaalla 72 prosenttiin ja KUUMA-seudulla 63 prosenttiin. Pääkaupunkiseudulla huoltosuhde puolestaan alenee 46 prosenttiin.

2. Kestävä elinvoima ja investoinnit

Nostot:

- *Uudenmaan merkitys Suomen talouden veturina ja elinkeinoelämän keskittymänä vahvistuu vuosi vuodelta.*
- *Uudellamaalla tehtävillä toimenpiteillä ratkaiseva merkitys Suomen 4 %:n TKI-tavoitteen näkökulmasta.*
- *Taloussuhdanteen heikkenemisen myötä Uudenmaan elinkeinoelämän tilannetta leimaa epävarmuus. Uudenmaan tilanne heijastuu väistämättä koko Suomeen.*

Uusimaa on Suomen elinkeinoelämän keskittymä. Maakunta kattaa noin 40 prosenttia Suomen yksityisen sektorin työpaikoista ja BKT:sta. Uudenmaan elinkeinoelämälle on tunnusomaista vahva kansainvälisyys ja yritysten vientivetoisuus. Koko maan tavaraviennin arvosta Uudenmaan osuus on noin kolmannes. Talouden elinvoimaisuutta vahvistavat väestön korkea koulutustaso, keskimääräistä nuorempi yritysikä sekä suuri startup-yritysten määrä. Uudenmaan vahvuuksia ovat myös osaamisintensiivisten palveluiden suuri osuus sekä elinkeinorakenteen hyvä muutosjoustavuus monipuolisen elinkeinorakenteen myötä. Lisäksi valtaosa Suomen huippututkimuksesta sekä TKI-toimintaa harjoittavista yrityksistä sijaitsee Uudellamaalla.

Uudenmaan elinkeinoelämän ja korkeakoulusektorin välinen innovaatioekosysteemi muodostavat suotuisen ympäristön paitsi tki-toiminnalle, myös yrittäjyydelle ja uusien kasvuyritysten syntymiselle. Puolet Suomen kasvuyrityksistä sijaitsee Uudellamaalla ja kaikista maakunnan työssäkäyvistä yhdeksän prosenttia toimii yrittäjinä. Yrittäjyyden edellytysten parantamisen tulee olla keskeinen tavoite myös jatkossa. Startup-yrittäjiä tulee saattaa myös entistä läheisempään yhteistyöhön korkeakoulusektorin sekä ammatillisen koulutuksen toimijoiden kanssa.

Innovaatioiden syntyminen ja tuottavuuden parantaminen edellyttävät yhä enemmän panostuksia tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä koulutukseen ja osaamisen päivittämiseen. Tki-toiminnassa syntyvät uudet ideat ja innovaatiot

ovat pitkällä aikavälillä lähes ainoa tuottavuuden kasvun lähde. Huolestuttavaa kuitenkin on, että Suomessa t&k-rahoitus suhteessa bkt:een on reaalisesti edelleen 9 prosenttia alemmalla tasolla kuin reilu kymmenen vuotta aikaisemmin.

Uusimaa on jo pitkään ollut Suomen t&k-toiminnan keskittymä. Vuonna 2023 maakunnan t&k-menot kasvoivat nopeammin kuin koskaan aikaisemmin. Edellisestä vuodesta menot kasvoivat 329 miljoonaa euroa ja nousivat kokonaisuudessaan 4,2 miljardiin euroon. T&k-menoista yrityssektorin osuus oli 69,8 prosenttia, korkeakoulusektorin 18,6 prosenttia ja julkisen sektorin 11,6 prosenttia. Vuoden 2011 jälkeen t&k-menojen kokonaiskasvusta neljännes on syntynyt yrityssektorilla.

Viime vuosien ripeästä kasvuvauhdista huolimatta myös Uudellamaalla t&k-menot ovat reaalisesti tarkasteltuna ainoastaan 4,6 prosenttia 2011 tason yläpuolella. Etenkin julkisen sektorin osalta tilanne on huolestuttava, sillä siellä menot ovat edelleen noin 10 prosenttia pienemmät kuin kyseisenä vertailuvuonna.

Suomen hallitus on asettanut tavoitteekseen, että t&k-panostukset nousevat neljään prosenttiin bkt:sta vuosikymmenen loppuun mennessä. Uudellamaalla tehtävillä toimenpiteillä on suuri merkitys hallituksen tavoitteen saavuttamisen näkökulmasta, sillä puolet Suomen t&k-menoista kohdistuu maakuntaan. Arvioiden mukaan tavoitteen saavuttaminen edellyttää Uudenmaan t&k-intensiteetin nousemista nykyisestä 3,7 prosentista 5–6 prosenttiin. T&k-menojen nosto vaatii pitkäjänteistä sitoutumista ja näiden menojen priorisointia. Uudellamaalla on noussut myös huoli siitä, että t&k-henkilöstön riittävyys muodostuu t&k-toiminnan kasvun pullonkaulaksi. Hallituksen tavoite edellyttääkin huolehtimista siitä, että Uudenmaan innovaatioympäristö on entistä houkuttelevampi kohde sekä kotimaisille että kansainvälisille t&k-investoinneille ja tutkijoille.

Uudenmaan korkeakouluilla ja VTT:llä on erittäin suuri merkitys Suomeen kohdistuvan EU-rahoituksen saannissa. Uusimaa on menestynyt erityisesti Horisontti Eurooppa-rahoituksessa kansainvälisesti vertailtuna hyvin. Uudenmaan alueen toimijat ovat saaneet lähes kaksi kolmasosaa (688 milj. euroa) kaikesta Suomeen saadusta Horisontti-rahoituksesta (yhteensä 1,13 mrd. euroa) ohjelman kolmen ensimmäisen vuoden hakukierroksilta. Hallituksen t&k-tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin nykyisen EU-rahoitussaannin kaksinkertaistamista. EU-rahoituksen kasvattamisessa on merkittävä rooli sekä nykyisillä vahvoilla kilpaillun EU-rahoituksen kotiuttajilla että uusien toimijoiden mukaan kannustamisella. Suomalaisen EU-hakemusten laatua on nostettava panostamalla systemaattisesti hankevalmistelun tukemiseen.

Koko Suomen tapaan myös Uudenmaan talouden ja elinkeinoelämän suhdannenäkymät ovat olleet heikkoja vuoden 2024 aikana. Kaikkein vaikein tilanne on ollut rakentamisessa ja teollisuudessa. Myös konkurssien määrä on ollut useana kuukautena ennätystasolla sekä koko maassa että Uudellamaalla.

Elinkeinoelämän keskusliiton syksyn 2024 suhdannebarometrin mukaan Uudenmaan yritykset arvioivat suhdannetilanteensa olevan selvästi normaalia heikompi. Barometrin perusteella suhdannetilanne on jopa heikompi kuin koronavuosina. Myös odotukset lähitulevaisuuden näkymistä ovat heikot, vaikkakin hieman valoisammat kuin kevään barometrissa. Selvästi suurimmaksi kasvun esteeksi yritykset mainitsivat heikon kysyntätilanteen. Uudenmaan talouskehitykseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä Suomen talouden veturina alueen elinkeinoelämän kehitys määrittää koko maan lähitulevaisuuden näkymiä ja kehityskuvaa.

Osaavan työvoiman, niin korkeasti koulutettujen kuin ammatillisen koulutuksen saaneiden, heikko saatavuus on ollut jo pitkään yksi merkittävimmistä kasvun esteistä Uudenmaan yrityksille. Taloussuhdanteen heikentyessä avoimien työvoiman kysyntä kääntyi kuitenkin jyrkkään laskuun vuoden 2023 aikana. Työvoiman kysynnän lasku on ollut Uudellamaalla kaikista Suomen maakunnista voimakkainta. Edellisen kerran uusia avoimia työpaikkoja on ollut maakunnassa yhtä vähän tarjolla vuonna 2009. Lähitulevaisuuden näkymät työvoiman kysynnän suhteen ovat ennusteiden mukaan heikot. Myös työttömien työnhakijoiden määrän ennustetaan kasvavan vuoden 2025 aikana.

Uudeltamaalta löytyy ammattialoja, joilla on edelleen työvoimapulaa. Julkisella puolella eniten pulaa on muun muassa lähi- ja sairaanhoitajista, lastentarhanopettajista ja yleislääkäreistä. Pulaa on myös vartijoista, sovellusarkkitehdeistä- ja suunnittelijoista sekä ravintola- ja suurtaloustyöntekijöistä. Tulevaisuuden työvoimatarpeisiin tulee vastata panostamalla entistä voimakkaammin aikuiskoulutukseen, osaamiseen sekä maahanmuuttajien työllistymistä edistäviin palveluihin. Työvoiman tarjonnan asettamaa rajoitetta työllisyyden kasvulle voidaan helpottaa myös edistämällä kansainvälisen osaajien rekrytointia.

Viime vuosina Uusimaa on ollut houkutteleva kohde ulkomaisille investoinneille. Suomeen kohdistuvista uusista ulkomaisista investoinneista ja yrityksistä keskimäärin puolet sijoittuu pääkaupunkiseudulle. Ulkomaisissa investoinneissa erityisesti investoinnit terveys- ja hyvinvointisektorille ovat kasvaneet voimakkaasti.

Myös siirtyminen hiilineutraaliin ja vihreään talouteen vaatii investointeja puhtaaseen teknologiaan. Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan Uudellemaalle suunniteltujen vihreän siirtymän investointien kokonaisarvo on tällä hetkellä lähes 14 miljardia euroa. Hiilineutraalisuustavoitetta tukevat alat, kuten uudet energiaratkaisut ja kiertotalous, ovatkin Uudellamaalla tärkeitä kasvu- ja painopistealoja.

3. Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt

Nostot:

- *Uudellamaalla väestö voi hyvin, mutta etenkin kaupunkien sisällä erot ihmisten hyvinvoinnissa ovat suuria.*
- *Koronakriisi kasvatti eroja hyvinvoivien ja heikommassa asemassa olevien välillä entisestään.*
- *Työttömyyden rakenne on hankaloitunut entisestään ja pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut voimakkaasti.*

Uusmaalaisten hyvinvointi ja mahdollisuus hyvään elämään ovat useilla mittareilla mitattuna maailman huippuluokkaa. Esimerkiksi ihmisten hyvinvointia mittaavassa Euroopan komission sosiaalisen kehityksen vertailussa (SPI-indeksi) Uusimaa sijoittuu eurooppalaisista alueista toiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sairastavuusindeksin mukaan Uudellamaalla asuu myös Suomen tervein väestö.

Uudellamaalla asuu maan koulutetuin väestö. Korkea koulutustaso perustuu alueen monipuolisiin koulutusmahdollisuuksiin sekä työmarkkinoihin, jotka houkuttelevat korkeasti koulutettua väestöä maakuntaan. Maakunnassa on kuitenkin 195 000 20–64-vuotiasta henkilöä vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Tilanne on huolestuttava, sillä tulevaisuudessa työllistyminen edellyttää entistä korkeampaa koulutustasoa

Suomessa työttömyys on keskittynyt yhä voimakkaammin Uudellemaalle. Kaikista maan työttömistä 35 prosenttia asuu maakunnassa. Vielä 2010-luvun alussa osuus oli yli kymmenen prosenttiyksikköä alhaisempi. Talouden heikkenevä suhdannetilanne on näkynyt myös Uudellamaalla työttömyyden kasvuna viimeisen vajaan puolentoista vuoden aikana. Vuoden 2024 lokakuussa maakunnassa oli työttömiä työnhakijoita 98 519, mikä oli 13,8 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Uudellamaalla 10,8 prosenttia, kun se vuotta aikaisemmin oli 9,7 prosenttia.

Vaikea työmarkkinatilanne korostuu erityisesti ulkomaalaisten työttömien kohdalla. Suomen ulkomaalaisista työttömistä 55 prosenttia asuu Uudellamaalla ja kaikista maakunnan työttömistä heitä on 24 prosenttia. Ulkomaalaisten heikko työllisyystilanne lisää onnistuneiden kotouttamistoimenpiteiden sekä segregaaation ehkäisyn ajankohtaisuutta ja tärkeyttä.

Uudellamaalla myös työttömyyden rakenne on muuttunut hankalammaksi, sillä pitkään työttömänä olleilla on yhä vaikeampi löytää paikkaansa työmarkkinoilta. Kuluvan vuoden lokakuussa pitkäaikaistyöttömiä oli maakunnassa 38 645. Pitkäaikaistyöttömien osuus alueen kaikista työttömistä oli 39,2 prosenttia, kun muualla Suomessa osuus on 35,4 prosenttia. Kaikista Suomen pitkäaikaistyöttömistä 38,2 prosenttia asui Uudellamaalla. Koronakriisiä edeltävään aikaan verrattaessa pitkäaikaistyöttömiä on 76,3 prosenttia enemmän.

Myös huoli nuorten hyvinvoinnista, koulutuksesta ja työllisyydestä on viime vuosina kasvanut. Tällä hetkellä nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä on maakunnassa 8 740, mikä on 19,5 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin ja 51,8 prosenttia enemmän kuin ennen koronakriisiä. Kokonaan palveluiden ja toimenpiteiden ulkopuolelle olevia nuorien (NEET-nuoret, 18–29-vuotiaat) osuus samanikäisestä väestöstä on Uudellamaalla 10,4 prosenttia. NEET-nuorten osuus on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin ja korkeampi kuin Pohjoismaisilla verrokkialueilla Tukholman, Kööpenhaminan ja Oslon seudulla. Lisäksi noin neljäsosa Uudenmaan 20–24-vuotiaista nuorista on ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa, mikä on kansallista keskiarvoa korkeampi osuus. Kasvavat nuorten hyvinvointiin liittyvät haasteet ovat näkyneet myös esimerkiksi kouluterveyskyselyiden tuloksissa.

Koronapandemia oli yksi merkittävä nuorten hyvinvointia heikentänyt tekijä. Kriisin aikana syntyneen oppimisvajeen paikkaaminen on tärkeää tulevaisuuden osaamisen ja työllisyyden kannalta. Etenkin isoissa kaupungeissa ilmennyt alueellisten koulutuserojen kasvu tulee pysäyttää ja on pidettävä kiinni kaikille yhtäläiset mahdollisuudet tarjoavasta koulutuksesta. Maahanmuuton merkityksen kasvaessa Uudenmaan väestödynamiikassa on myös tärkeää huolehtia, että koulunkäynnille ja opinnoille ei ole esteitä taustasta riippumatta. Pääkaupunkiseudulla neljäsosa peruskoululaisista puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrä on kasvussa koko Uudellamaalla.

Uudellamaalla väestön hyvinvoinnin jälleenrakennus koronakriisin jäljiltä on edelleen kesken. THL:n mukaan kriisin vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja arkielämään korostuivat selvästi eniten Uudellamaalla, sillä maakunnassa

tautilanne oli vakavin. Koronapandemia myös kärjisti eroja hyvinvoivien ja heikommassa asemassa olevien asukkaiden välillä entisestään. Eniten kriisi aiheutti haasteita paljon tukea tarvitseville ja sosiaalipalveluja käyttäville väestöryhmille, kuten lapsiperheille sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Koronaa voikin pitää viime vuosien merkittävimpänä hyvinvoinnin ja eriarvoistumisen muutostekijänä.

Uudellamaalla ilmenee myös suurkaupungeille tyypillisiä ongelmia, ja erot kaupunkien sisällä ihmisten hyvinvoinnissa ovat suuria. Myös Uudellamaalla asuu paljon ihmisiä ja perheitä, jotka eivät ilman apua tule toimeen. Esimerkiksi toimeentulotukea saavien henkilöiden osuus, asunnottomuus ja rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeitä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneiden osuus korostuu Uudenmaan väestössä suhteessa muuhun Suomeen. Viime vuosina etenkin pääkaupunkiseudulla huolta on herättänyt nuorten lisääntynyt jengiytyminen ja siihen kytkeytyvä rikollisuus.

4. Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Nostot:

- *Uudenmaan päästöt kääntyivät selvään laskuun vuonna 2023. Kaukolämmön päästöt vähenivät jopa neljänneksen. Ilmastotavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta kehitys oli viime vuonna erityisen positiivista.*
- *Metsäalaa menetetään Uudellamaalla vuosittain n. 1 000 ha. Metsien hiilinielujen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen huomioitava entistä vahvemmin yhdyskuntarakenteen kehittämisessä.*
- *Uudenmaan voimakas kasvu ja keskeinen sijainti edellyttää jatkuvaa sekä Suomen sisäisten että kansainvälisten liikenneyhteyksien kehittämistä.*

Uusimaa kasvaa tulevaisuudessa voimakkaasti. Maakunnan suurimpana haasteena onkin ratkaista, miten mahdollistetaan väestön ja työpaikkojen kasvu siten, että se toteutuu mahdollisimman kestävällä tavalla. Kasvun hallinta edellyttää riittävästi kohtuuhintaisia ja monenlaisiin elämäntilanteisiin soveltuvia asuntoja, kestäviä liikkumis- ja energiaratkaisuja, uusia elinkeinoja sekä luonnon ja rakennetun ympäristön vetovoimatekijöiden turvaamista. Samalla ilmastonmuutos ja siihen sopeutuminen lisäävät tarvetta monimuotoisille, riittävän laajoille luontoalueille sekä näitä toisiinsa kytkeväälle ekologiselle verkostolle.

Uudenmaan voimakas kasvu edellyttää myös maakunnan liikenteellisestä saavutettavuudesta huolehtimista. Maakunnan hyvä saavutettavuus on myös merkittävä menestystekijä koko Suomelle. Uudenmaan työmarkkina-alueen laajeneminen edellyttää etätyön yleistymisestä huolimatta jatkuvaa sekä Suomen sisäisten että kansainvälisten liikenneyhteyksien kehittämistä. Myös Uudenmaan keskuksia ja maaseutualueita verkottava ja niiden vahvuuksien hyödyntämistä edistävä aluerakenne perustuu hyvään liikenteelliseen saavutettavuuteen.

Etenkin Helsinki-Vantaan lentokenttäalueella ja Uudenmaan suurilla satamilla on suuri merkitys koko Suomen saavutettavuudelle ja huoltovarmuudelle. Onkin tärkeää, että suomalaisen meri- ja lentoliikenteen toimintaedellytyksistä huolehditaan ja Itämeren turvallisuuteen panostetaan. Logistisena solmukohtana Uudenmaan toimivat yhteydet ovat myös edellytys maan vientiyrityksille ja elinkeinoelämän kilpailukyvyille.

Uusmaalaisista yli 80 prosenttia asuu alueilla, joilla joukkoliikenteen saavutettavuus on hyvällä tai kohtuullisella tasolla. Kestävät liikkumismuodot kattavat puolet kaikesta Uudellamaalla tapahtuvasta liikkumisesta. Uudellamaalla maanteiden liikennesuorite asukasta kohden on selvästi Suomen maakunnista matalin, mutta maantieliikenteen yhteenlaskettu kokonaissuorite vastaa kuitenkin yli viidesosaa koko maan suoritteesta. Tämä korostaa sekä sujuvan joukkoliikenteen että kattavan maantieverkon merkitystä uusmaalaisien liikkumiselle.

Lähtötilanteissa joukkoliikenteen edellytysten tukeminen on Uudellamaalla avainasemassa kestävästi saavutettavuuden turvaamiseksi ja liikenteen päästöjen vähentämiseksi. Pidemmällä tähtäimellä Uudenmaan raideliikennehankkeiden tukeminen sekä tavaraliikenteen muuttaminen kestävämmäksi ja turvallisemmaksi ovat maakunnan liikenteen kärkihankkeita.

Uudenmaan kasvihuonekaasupäästöt olivat Suomen ympäristökeskuksen ennakkotietojen mukaan vuonna 2023 5,6 miljoonaa tonnia CO₂, mikä vastaa viidennestä Suomen kokonaispäästöistä. Maakunnan kokonaispäästöt ovat vähentyneet vuodesta 2005 38 % ja asukaskohtaiset päästöt 49 %. vuosina

Vuonna 2023 Uudenmaan päästökehitys oli erityisen suotuisaa, sillä kokonaispäästöt vähenivät 14 prosenttia ja asukaskohtaiset päästöt 16 prosenttia. Päästökehityksen kääntyminen selkeään laskuun oli seurausta ennen kaikkea kaukolämmön tuotannon päästöjen vähentymisestä.

Pääkaupunkiseudun kaukolämmön suuret päästöt vaikuttavat kuitenkin edelleen voimakkaasti Uudenmaan kokonaispäästöjen määrään. Etenkin Venäjän Ukrainaan aloittama hyökkäyssota vuonna 2022 nosti fossiilisten osuutta kaukolämmön polttoainevalinnoissa, minkä myötä kaukolämmön päästöt kasvoivat hetkellisesti voimakkaasti. Kaukolämmön tuotantoon suunnitellut investoinnit tulevat jatkossa monipuolistamaan kaukolämmön tuotantomenetelmiä ja vähentämään sektorin päästöjä etenkin pääkaupunkiseudulla. Vuonna 2023 Uudenmaan suurimmat päästölähteet olivat tieliikenne (31 prosenttia), kaukolämpö (30 prosenttia) ja kulutussähkö (9 prosenttia).

Pääkaupunkiseudun ulkopuolella kaukolämpö tuotetaan suurelta osin biopolttoaineilla. Tämä on näkynyt usean kunnan päästötaseessa kaukolämmön päästöjen merkittävänä vähenemisenä. Sen sijaan öljylämmityksen ja muun erillislämmityksen päästöt rasittavat edelleen useiden kuntien päästötasetta, vaikka näiden päästöt koko Uudenmaan alueella ovat vähentyneet lähes puoleen. Biopolttoaineiden lisääntynyttä käyttöä ja saatavuutta on seurattava Venäjän tuonin hiipumisen ja metsien käyttöön kohdistuvien paineiden ja toisaalta biodiversiteetti- ja hiilinielutavoitteiden painoarvon jatkuvasti kasvaessa.

Uudellamaalla liikenteen päästöt ovat vähentyneet 28 prosenttia vuodesta 2005. Sektorin sisällä ylivoimaisesti suurin päästölähde on henkilöautoliikenne. Uudenmaan kuntien moninaisuus pakottaa etsimään ratkaisuja liikenteen päästöjen vähentämiseen useammasta suunnasta. Esimerkiksi MAL-suunnitelman vaikutusten arviointi osoitti, että suunnitelmaan valituilla toimilla liikenteen päästöt vähenevät vain noin 3 %. Myös ajoneuvokannan käyttövoimien muutos on ilmastopäästöjen vähentämisen näkökulmasta liian hidasta. Viime vuonna liikenteen kokonaispäästöt vähenevät 4 prosenttia.

Uudenmaan kasvusta aiheutuva energian kulutuksen lisääntyminen on mahdollista taittaa energiatehokkuuteen panostamalla ja uusiutuviin energialähteisiin tukeutumalla. Etenkin rakennuskannan päästöt kietoutuvat energiatehokkuuden ja energian tuotannon päästökehityksen ympärille. Pääkaupunkiseudun energiayhtiöiden suunnitteleminen investointien arvioidaan vievän kaukolämmön päästökehityksen voimakkaaseen laskuun vuosikymmenen loppua kohti. Sitä ennen rakennuskannan energiaremonteilla ja hajautetulla uusiutuvan energian tuotannolla on suuri merkitys päästökehitykseen. Olemassa olevan rakennuskannan tehokkaampi hyödyntäminen on tällä hetkellä varmin tapa laskea rakentamisen päästöjä.

Yhdyskuntarakenteen kehittämisessä tulee huomioida metsien hiilinielujen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Keskeistä on minimoida maankäytön muutoksista aiheutuva metsäkato, joka Uudellamaalla on merkittävää. Tällä hetkellä metsäalaa menetetään Uudellamaalla vuosittain noin tuhat hehtaaria, pääasiassa uudeksi peltoalaksi tai rakennetuksi maaksi. Uusi kehityssuunta, joka näkyy sekä Uudellamaalla että kansallisesti, on metsäalueiden varaus kymmenien ja jopa parinsadan hehtaarin aurinkovoimaloille. Voimaloiden rakennus voi lähivuosina merkittävästi nostaa vuosittaista metsäkadon määrää, ellei yhteiset pelisäännöt selkiydy ja voimaloita pyritä aktiivisemmin ohjaamaan olemassa olevaan rakenteeseen.

Myös hakkuut ovat Uudellamaalla olleet viime vuosina korkealla tasolla ja metsien hiilinielu sen myötä lähes nollassa. Metsien kiertoaikojen pidentäminen ja suuren hiilivaraston omaavien vanhojen metsien rauhoittaminen hakkuilta ovat keinoja säilyttää metsien hiilinielu hiilineutraaliustavoitteelle asetetulla aikajänteellä. Viime vuosina kuntien laatimissa metsäohjelmissa metsien käytön tavoitteet ovatkin monipuolistuneet ja myös hiilensidonnan tavoitteista on tehty kirjauksia.

Kiertotalous on Uudenmaan ilmastotyön tavoitteiden näkökulmasta merkittävä tukitoimenpide ilmastokestävien toimintamallien uudistamisessa. Suomen materiaalivirroista yli puolet syntyy Uudellamaalla, minkä vuoksi kiertotalous on suuri mahdollisuus uusimaalaisille toimijoille. Uudellamaalla toimivien yritysten yhteenlaskettu kiertotalouteen liittyvä liikevaihto on 4 mrd. euroa ja henkilöstöä kiertotalouden parissa työskentelee yli 15 000. Uudenmaan kiertotalouslaakso -kokonaisuus on esimerkki laajasta, eri toimijoita yhteen kokoavasta hankkeesta, joka toimii kohtauspaikkana sekä kehitysalustana kiertotalouden alalla. Uusimaa on myös mukana kansallisessa kiertotalouden Green Dealissa ja EU:n Circular Cities and Regions Initiativessa.

Aktiivisista ilmastonmuutoksen hillintätoimista huolimatta ilmasto tulee muuttumaan Uudellamaallakin. Siksi hillintätoimien lisäksi tarvitaan toimia ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi ja haitallisten vaikutusten minimoimiseksi. Osassa Uudenmaan kunnista, erityisesti pääkaupunkiseudulla, ollaan sopeutumistyössä jo hyvässä vauhdissa, ja viime aikoina kiinnostus ja tarve sopeutumistyölle ja sen edistämiseksi on noussut vahvasti laajemminkin.